

DE KOOL EN DE GEIT

De ware marsrichting van Marc Kregting

Met *De ware marsrichting* publiceert Marc Kregting na *Zij zijn niet van Jeremia* (over het uitgeefweten, 2004) en *Laden en lossen* (poëziebesprekingen, 2006) zijn derde non-fictieboek. Of eigenlijk zijn vierde, wanneer we *Punt. Wat zeg je?* meerekenen, een wijsgerig opstel uit 2015 bedoeld voor laaggeletterden over het leesteken aan het einde van iedere zin. In de inleiding van *De ware marsrichting. Opinismen* legt Kregting bondig uit wat de ondertitel en daarmee het onderwerp van zijn omvangrijke boek behelst: de sterke aanwas van allerhande meningen die het publieke aanschijn van de Nederlandstalige letteren het laatste decennium heeft bepaald.

Hoewel het huidige opinielandschap als teken van een levendige pluriformiteit zou kunnen worden opgevat, heeft Kregting een andere insteek. Hij stelt dat de wildgroei aan opiniestukken en columns ten koste gaat van het beschouwende genre dat sinds Montaigne de naam van “essay” draagt. En er zijn meer nadelen te noemen van de meningszucht. Getalenteerde auteurs – succesvol genoeg om gevraagd te worden voor een vaste rubriek in de krant – winnen weliswaar aan zichtbaarheid, en krijgen wat brood op de plank, maar zien ondertussen hun literaire productie in kracht afnemen. De verleiding is groot om op een journalistiek prominente plaats je overtuigingen met een groot publiek te delen. Ben je niet een ouderwetse estheticus, een ivorentorenmens, als je van dat privilege geen gebruik wenst te maken? Is het niet je plicht als publieke intellectueel om een bijdrage te leveren aan het debat? Kregting wijst echter op ijdelheid als motivatie, en stipt het gevaar van de verslavende werking aan; het zal geen toeval zijn dat *opinist* nauwelijks verschilt van *opiaat*. En dan is er nog een ander kwalijk gevolg van al het opinisme. Door het veelvoud aan meningen is het lastig om door alle bomen heen het bos te blijven zien. Wie heeft of neemt nog de tijd om een samenhangend wereldbeeld te formuleren, als de volgende deadline wacht? En is het mogelijk om tot de wortels van een kwestie te komen, om andere standpunten mee te wegen, het

De wildgroei aan opiniestukken en columns gaat ten koste van het essay

eigen gelijk in twijfel te trekken, wanneer een auteur slechts vijfhonderd woorden ruimte krijgt?

In *De ware marsrichting* plaatst Marc Kregting de opkomst van het opinisme in de context van het om zich heen grijpende marktdenken. Auteurs zijn sterke (of slappe) merken geworden die op tijd en stond, met name bij het verschijnen van een nieuwe titel, publiciteit moeten genereren. Daarbij treedt het zogeheten mattheuseffect in werking: ongelijkheid (in status, aandacht en inkomen) wordt in de boekenbijlagen en op tv eerder aangewakkerd dan afgezwakt. Waar de viering van verschillende meningen op het eerste gezicht het gevolg lijkt van het einde van een overheersend wereldbeeld, is het opinisme juist de uiting van een specifieke ideologie – namelijk dat alle tekst *content* geworden is. Meningen functioneren als makkelijk te verhandelen waar, zonder dat de achterliggende (machts)structuur ooit aangevochten wordt. Zwijgen en géén mening formuleren is vervolgens geen krachtig antwoord, stelt Kregting in navolging van Jeroen Mettes. Dat zou een aanpassing aan de omstandigheden betekenen, een heilloze capitulatie voor het gebeuzel.

Wat moet er dan wel gebeuren? Het even anekdotische als diepgravende *De ware marsrichting*, met maar liefst 693 voetnoten, probeert het antwoord op die vraag te achterhalen. Steeds weer behandelt Kregting debatten en polemieken door “naast de kwestie te kijken”, door te laten zien wat de verschillende stemmen zijn, hoe die stemmen elkaar napraten en overschreeuwen, en wat voor nieuwe goe-

*Het internet beloofde een
transparant, machtsvrij
discussieforum te worden,
maar is vandaag vaak
een echoput*

meentes dat kakofonische koor vormt. Het internet, dat ooit een transparant, machtsvrij discussieforum beloofde te worden, fungeert vandaag niet zelden als een echoput. Kregting brengt de verschillende meningen en machtscentra in kaart, ordent en weegt de standpunten tegen elkaar af. Door de overvloed aan opinies – zowel op gedrukt papier als op het scherm – moet dat monnikenwerk zijn geweest. Ga er maar aan staan: een close reading van het internet en de daar heersende reageercultuur. Het resultaat is een voorbeeld van post-internetliteratuur – het soort teksten dat zonder het wereldwijde web niet had kunnen bestaan. De lezer mag zich wentelen in de manische informatievloed die eerder al auteurs als David Foster Wallace en Tonnu Oosterhoff (in *Op de rok van het universum*, 2015) in fictie tot de hunne maakten. Oosterhoff heeft in dat verband opgemerkt dat de traditionele literatuur de hedendaagse lezer, die een informatiesporter geworden is, te weinig bedient. Het door “sociale” media gevormde brein hunkert naar snelle schakelingen, plotse gevolgtrekkingen, beknopte info. Er is behoefte aan auteurs die niet bang zijn om dat schakelende brein te voorzien van een nieuwe, van informatie verzaagde taal.

Zalvend gaat Kregting niet te werk. Waar het metier van de diplomaat gekenmerkt wordt door de vaardigheid om de kool en de geit te sparen, snijdt deze analist eerst de kool aan, om vervolgens op de geit af te gaan. In zijn inleiding stelt hij dat het boek uit betrokkenheid bij de linkse zaak geschreven is,

en dat hij juist daardoor streng wil zijn voor de zelfgenoegzaamheid aan de linker- en de liberale zijde. Niet mals is Kregting voor een literaire onderneming als Behoud de Begeerte (“raadselachtig is hoe Behoud de Begeerte aan haar linkse imago komt”) en voor de nieuws- en opiniewebsite *De Wereld Morgen*. Kregting werkte er als redacteur en kwam vooringenomenheid en censurerend groepsdenken tegen. Een ander hoogtepunt in het boek is de deconstructie van een rel rond auteur Erwin Mortier, die door het bisdom Mechelen verbannen zou zijn van een plek op een literair podium. In een nauwgezette lezing van opinies, reacties, interviews en de biografie van kardinaal Danneels komt Kregting tot de conclusie dat er nooit sprake van een dergelijk anathema is geweest. Het was de schrijver die op aansporen van de krant een relletje had geschopt, om vervolgens met verve het slachtoffer van “censuur” te spelen.

Is er op een boek dat zo stringent kritisch het debat navorst – en op een militante manier ondogmatisch wil zijn – zelf geen kritiek te leveren? Zeker wel. Opvallend is bijvoorbeeld dat Kregting bij opinisten – bijvoorbeeld als het gaat om kritiek op het N-VA-kopstuk Liesbeth Homans, of om de kwestie Zwarte Piet – al te boude uitspraken betwist omdat ze mensen naar het kamp van de tegenstander zouden drijven, de reactie in. Toch is hij zelf niet vies van een sneer die de mensen evengoed de gordijnen in kan jagen en vastzetten in het eigen gelijk. Dit is overigens een jij-bak, een “wat-je-zegt-ben-je-zelf”, een door de auteur gehekelde én toegepaste stijfguur.

Hard is Kregting in een bespreking van de rel rond een gewraakte column van de Vlaamse sportjournalist Hans Vandeweghe, die leidde tot een breuk tussen de krant *De Morgen* en de Koninklijke Vlaamse Schouwburg (KVS) in Brussel. Vandeweghe had geschreven dat Afrikaanse voetbalploegen op het WK niet zouden presteren omdat ze zich niet zes weken lang konden concentreren op één doel. De journalist werd beschuldigd van racisme;

de krant *De Morgen* bleef achter Vandeweghe staan, tot woede van de KVS, een zogeheten mediapartner. Kregting laat zien dat de schouwburg en zijn voormalige directeur Jan Goossens Vandeweghe wel erg gemakkelijk slachtofferden. Maar wanneer Kregting vervolgens stelt dat het opvoeren op de KVS-website van een opiniestuk van een Belgische modeontwerpster met Marokkaanse wortels gezien kan worden, “voor wie kwaad wil”, als het vuile werk dat “Afrikanen” in de loop van de geschiedenis voor Belgen hebben opgeknapt, zal de communicatie kortsluiting maken.

In zijn politieke duiding, bijvoorbeeld van het Zwarte Piet-debat, dreigt Kregting soms in het schema-denken te vervallen waar hij zelf een broertje dood aan zegt te hebben. Daar baseert hij zich mede op sociologische rapporten van het Sociaal Cultureel Planbureau, waar een scheiding tussen de nationalisten en globalisten wordt aangebracht, rapporten die toch zelf ook weer interpretaties van een complexe maatschappelijke werkelijkheid zijn. Bovendien maakt de helderheid van de inleiding op sommige momenten plaats voor al te beknopte analyses die in hun dichtheid onnavolgbaar blijven. Onder meer in deze zin: “Goede bedoelingen verhehlen niet dat wie fout is in de ogen van de vermeende elite, die op een historische T-splitsing niet de weg naar de ‘autochtone’ onderklasse maar naar ‘allochtonen’ insloeg, opzijgeschoven wordt.”

Ten slotte iets over politiek. Als criticus is Marc Kregting consequent sceptisch over elk vertoon van morele superioriteit. Menig lezer zal bij het doorlezen van *De ware marsrichting* onrustig op zijn stoel schuiven – en zich nog eens afvragen waarop bijvoorbeeld het succes van Guy Verhofstadt en de impopulariteit van Yves Leterme bij opiniemakers berustte. Wantrouwen ontvouwt Kregting bij het ontstaan en vooral het celebreren van gelijkgezindheid – de titel van zijn boek kan niet anders dan sarcastisch worden gelezen. De vraag is vervolgens hoeveel ruimte er overblijft voor collectiviteit. Kunnen sommige politieke bewegingen of stromingen niet een – moreel gefundeerd – wereldbeeld uitdragen zonder dat er sprake is van een “marsrichting” (een verwijzing naar “de nieuwe marsrichting”, in de jaren 1930 verkondigd door Joris Van Severen, de Vlaamse nationaal-solidarist en leider van het fascistische Verdinaso)?

Kregtings standpuntbepalingen staan op gespannen voet met elke groepsvorming, omdat er altijd een andere kant van de waarheid is, en er bin-

nen het collectief onherroepelijk inconsequenties optreden. Tegelijk kan een beweging moeilijk tot stand komen zonder een zekere binding of zelfs blindheid als gevolg van loyaliteit. Die erkenning hoeft, geloof ik, niet meteen te leiden tot de omarming van schijnheiligheid. Anderzijds zijn auteurs altijd eigenzinnige partijkameraden geweest, voor zover ze zich inlieten met de politiek, en spraken ze met de meeste kennis van zaken en overtuiging over de taal van de gemeenschap, niet over de gemeenschap zelf. “Loyaliteit vereist grote stupiditeit”, stelde Carry van Bruggen, die haar denken niet door de bestaande kaders wenste te laten bepalen.

Wat uiteindelijk overheerst bij het lezen van dit gifgroene compendium van meningen is bewondering: voor al het lees- en verzamelwerk, voor het spitten, schoffelen en graven, voor het tekstuele empirisme dat Kregting bedrijft. Want waar slaan al die overtuigingen op wanneer niemand nog de tekst van de ander aandachtig tot zich neemt? Marc Kregting heeft, door man en paard te noemen, in de hoop de achterliggende systemen bloot te leggen, van *De ware marsrichting* een intellectuele pageturner gemaakt.

DANIËL ROVERS

MARC KREGTING, *De ware marsrichting. Opinismen*, het balanceer, Gent, 2017, 351 p.